

Kutatóprogram

TÁMOP-3.1.5/12-2012-001

„A pedagógusminősítési rendszer kiegészítése, kipróbálása és korrigálása” pilot

Migráns tanulók a közoktatásban

- 1. részprogram: Tanügyigazgatási rendszer kutatása és fejlesztése**
- 2. részprogram: Reprezentatív képességmérés migráns tanulók körében**

Terdikné dr. Takács Szilvia

kutatóaspiráns

2015.

Bevezetés

Kutatási programomat, a témaválasztást és a célokat alapvetően négy tényező határozta meg:

- Olyan területen kívánok kutató és fejlesztő munkát végezni, amely a magyar közoktatási rendszerben nem megfelelően feltárt, vagyis amelynek keretében a jelenségeknek nem az újrafogalmazására, hanem a megfogalmazására van szükség.
- A programom elsősorban pragmatikus: többnyire olyan feladatok elvégzését tervezem, amelyeknek közvetlenül mérhető pedagógiai haszna van.
- Fontosnak tartottam, hogy meglegyen a megfelelő eszközszerem: részben a kutatói múlt (amely a szakirodalomban való tájékozódást, a rendszerszemléletet, nyelvismeretet, a szakírói és előadói kompetenciákat jelenti), részben pedig a vezetői státusz, amely a tanügyigazgatás megoldandó kérdéseit, égető problémáit magától értetődően személyes ügyemmé teszi, és egy kutatótanári státusszal együtt remélhetőleg hozzáférhetővé tesz olyan adatokat is, amelyek nyilvánossága korlátozott.
- Végül azt tartottam szem előtt, hogy kutatóprogramomban egyszerre három szempont tudjon érvényesülni, a kutatói, a vezetői és a pedagógusi.

1. A probléma meghatározása, kutatás kérdéseinek kijelölése

Magyarországon a legutolsó hozzáférhető statisztikai adatok alapján az iskolás korú külföldi állampolgárságú tanulók száma kissé meghaladja a tizenegyezer főt.¹

Nem véletlen, hogy az elmúlt másfél évtizedben komoly felmérések, elemzések, tanulmányok láttak napvilágot a migráció témájával kapcsolatban, egyetemi műhelyek és tudományos intézetek specializálódtak e témára², tanulástámogató programok születtek³, és kormányzati szinten is tapasztalható volt az erőfeszítés a beavatkozást igénylő jelenségek hatékony kezelésére⁴.

¹ STATISZTIKAI TÁJÉKOZTATÓ OKTATÁSI ÉVKÖNYV 2012/2013. 2010-2014.kormany.hu/download/c/93/.../Oktatási_Évkönyv_2012.pdf

² MTA Nemzeti-etnikai Kisebbségkutató Intézet, Nemzetközi Migrációkutató Központ (Debreceni Egyetem)

³ Pl. Együtthaladó pályázat

⁴ OKM: Útmutató az interkulturális pedagógiai program iskolai bevezetéséhez és alkalmazásához

Mind a kutatások, mint a fejlesztések elsősorban a migráns⁵ diákok integrációjával kapcsolatos kérdéseket vetették fel, illetve annak elősegítését célozták meg. A kutatásokban főként a hiányok feltárása történt (pl. pedagógusok felkészületlensége, szülőkkel való kapcsolattartás nehézsége, MID-tanárok és taneszközök hiánya, személyi nyilvántartás hiányosságai, osztályba sorolás esetlegessége)⁶. A fejlesztésekben a tanulók nyelvi-kulturális beilleszkedésének segítése, tanulástámogató rendszerek és taneszközök kialakítása, a befogadó közösség felkészítése történt. Ez utóbbira számos jó gyakorlat alakult ki: a *Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület* például továbbképzés, tréning, érzékenyítő program (pedagógusoknak és a többségi diákoknak egyaránt), konferencia és tájékoztató kiadvány formájában készíti fel a pedagógusokat és a befogadó kultúrát képviselő diákokat a migráns tanulók fogadására.

A „befogadók” különböző rétegei, szintjei között viszont szerepel egy intézmény, és annak egy igazgatója. Egyrészt ezen a területen tapasztaltam igen komoly hiányt: bár egy igazgató a pedagógus-továbbképzéseken és tréningeken sok segítséget kaphat ahhoz, hogyan készítse fel tanárait és diákjait (a viszonyukat, attitűdjeiket, stratégiájukat tekintve) a migráns tanulók fogadására, **nem áll a rendelkezésünkre egy komplex, tanügyigazgatási kérdésekben eligazító, az eljárásrendeket, a törvények helyes értelmezését és alkalmazását segítő fórum/dokumentum⁷.**

A publikációkban rendre megjelenik, hogy az iskolák esetlegesen, következtlenül alakítják ki a migránsok ügyeinek kezelésével kapcsolatos gyakorlatukat⁸. Ez nem túl meglepő, hiszen ha egy iskolába egyetlenként bekerül egy nem magyar állampolgárságú, anyanyelvű, bonyolultabb esetben menedékkérő, kísérő nélküli gyermek, az intézményvezetőnek 15-20 különböző jogszabályból kell tájékozódnia, ha a tanuló minden ügyében jogszerűen akar eljárni, s nem ritkán egy egyszerű élethelyzetre 2-3 különböző jogszabályból kell összeraknia a megnyugtató megoldást.

⁵ Ahogy Bukus Beatrix (2011) rámutatott, hogy az érintett csoport megjelölésére használt *migráns, külföldi, nem magyar anyanyelvű* stb. fogalmak használata nem következetes, és nincs kellőképpen definiálva a szakirodalomban, munkámban a „migráns” fogalmat alkalmazom, mert ez öleli fel az integrációs kihívások előtt álló tanulók legszélesebb körét.

⁶ Kállai-Vadász: Iskolapéllda. Migráns gyerekek oktatása hazánkban. OFI-kutatás. <https://www.ofi.hu>

⁷ A 4. lábjegyzetben említett dokumentum a célja alapján ezt a hiányt igyekezett betölteni, azonban az eltelt idő alatt annyit változtak a jogszabályok, hogy éppen a törvényes eljárást igénylő ügyekben használhatatlan.

⁸ Jakab 2011, 144., Kállai-Vadász 2014, 10-11.

Miután a diákok általában különböző iskolákban oszlanak el⁹, számos intézményvezető találhatja szembe magát ezzel a problémával, hiszen a felvétel sok esetben nem szándék kérdése: a központi felvételi eljárás során, vagy a kötelező ellátást biztosító iskola kijelölése miatt bármikor bekerülhet migráns diák egy-egy osztályba.

Az általános gyakorlat nagy valószínűséggel az, ami a mi iskolánkban volt az első néhány migráns diák megjelenésével: amikor előállt az adott probléma (pl. *ki érettségiztethet magyar mint idegen nyelvből*), akkor kezdtük böngészni a jogszabályokat. Egy másik diák „két hétre” visszautazott hazájába, és két hónap után sem tért vissza, s adódott a kérdés: *hogyan rendezzük a jogviszonyát?* Így újabb kutatómunka következett. Aztán a továbbiak, a teljesség igénye nélkül: *a menekültstátuszban lévő jogosult-e tankönyvtámogatásra? Melyik rubrikában kell jelezni a KIRSTAT-ban pl. az oltalmazott tanulót? Milyen többletinformációkat kell feltüntetni az anyakönyvben? Használhat-e kínai-magyar szótárt a kínai diák a magyar mint idegen nyelv érettségén? Milyen feltételekkel részesülhet tantárgyi felmentésben?*

A fenti esetek komoly utánajárást kívánnak az intézményvezetőtől. S ha igen felelősségteljesen utána is néz az előírásoknak, nem ritkán azzal találja szembe magát, hogy a jogszabályok rendkívül hiányosak. Szinte hihetetlen, de igaz, hogy a köznevelési törvénynek csupán egyetlen paragrafusa (kevesebb, mint fél oldal) foglalkozik a nem magyar állampolgárságú tanulók oktatásával, nevelésével. A hiányos szabályozás számos kérdést vet fel, de be kell vallani azt is, hogy ez gyakran a hasznunkra is válik, hiszen a jogszabályi hiányosságok engedte is kicsiny mozgástér sok esetben lehetővé tesz egy méltányosabb eljárást.

Összefoglalva tehát kutatásom első szakaszában abból a tapasztalatból indulok ki, hogy a migráns tanulókkal kapcsolatosan

- a törvényi szabályozás ellentmondásos,
- nem felel meg a napi gyakorlatnak,
- elvárások és feltételek nem összeegyeztethetők,

tehát nagy szükség van arra, hogy a kérdéskörrel szisztematikusan foglalkozzunk.

⁹ Természetesen vannak jellegzetesen migráns diákokat befogadó iskolák is, mint a Than Károly Ökoiskola, vagy a „Dobsuli”.

A migráns tanulókkal való több éves foglalkozás alatt egy másik, inkább pedagógiai jellegű problémával is szembesültem: történetesen azzal, hogy soha nem készült reprezentatív mérés a migráns diákok tanulási képességeiről.

Az iskolában, az oktatási nyilvántartásokban szereplő adatok alapján csupán a nem magyar állampolgár tanulók szűrésére van lehetőség. Tehát, ha egyáltalán készült volna ilyen felmérés, abban nem szerepeltek volna a már magyar állampolgárságot szerzett migráns háttérű tanulók, viszont belekerültek volna nem magyar állampolgár, magyar anyanyelvű tanulók¹⁰.

Bár az országos kompetenciamérések eredményei összességében sok szempontból nyilvánosak, különbözőképpen szűrhetők, a nem magyar állampolgár tanulók eredményeiről még nem készült publikált kimutatás. Természetesen ugyanígy tanulságos lehet a központi felvételi tesztek és az érettségi eredmények vizsgálata is.

A nyelvi képességszint-mérésnek ugyan van módszertana¹¹, s ez kiválóan alkalmazható egy intézményen belül a tanulók egyedi mérésére, de ez sem ad általános képet arról (mivel nem reprezentatív), hogy a migráns diákok – adatokkal kimutathatóan - milyen sikerrel tudnak helytállni magyar közoktatásban.

Így aztán kétségeim támadtak, hogy a különböző, migráns diákokra kifejlesztett programok milyen előzetes eredménymérésen és elemzésen alapulnak¹². Arra a következtetésre jutottam, hogy a nagy részük egy szűkebb körben, például a saját intézményben végzett mérésen alapul, s erre építve kialakítható egy – szintén az intézményre, annak migráns populációjára formált – fejlődési terv. Természetesen vannak jó programok (*Együtthaladó, Dobbantó*) de biztos vagyok abban, hogy egy – vagy több - reprezentatív eredménymérés újabb tanulságokkal szolgálhat, és akár új irányokat is szabhat a fejlesztésnek.

Az Útmutató (4. lábjegyzet) sokat foglalkozik az integráció elősegítésének lehetőségeivel, a tanári módszerek fejlesztésére, tanuló társra, az integráló iskolai szabadidős programokra helyezi a hangsúlyt. A képességfejlesztésnek számos lehetősége van, én a leginkább megalapozottnak a mérési eredmények alapján kifejlesztett módszereket tartom.

Kutatásom második részprogramja tehát a migráns diákok reprezentatív eredménymérési lehetőségeinek felkutatása, a megvalósult mérési eredményekhez való hozzáférés megteremtése, és ezen eredmények szisztematikus, többszempontú elemzése.

¹⁰ Ez ugyan számottevő mértékben nem befolyásolná a kutatási eredményeket. A magyar állampolgárságot szerző migráns háttérű tanulók száma csekély, tapasztalataink szerint az érettségi vizsgáig nem igyekeznek megszerezni az állampolgárságot, mert csak így élhetnek a magyar mint idegen nyelv érettségi vizsga lehetőségével. A nem magyar állampolgárságú, magyar anyanyelvű tanulók túlnyomó többsége a szomszédos országok állampolgára, így egy állampolgársági szűréssel pontosíthatók az eredmények.

¹¹ Schmidt 2014

¹² Vagy egyáltalán, a magyar mint idegen nyelv kerettanterv vagy érettségi követelményrendszer kidolgozása.

2. A kutatás jellegének meghatározása, céljainak kitűzése

Mivel iskolánkban az utóbbi néhány évben jelentősen megnőtt a migráns tanulók létszáma, elengedhetetlen volt, hogy a vonatkozó jogszabályokat alaposabban megismerjem. Mivel sok esetben az alkalmazásuk sem egészen világos, külföldi mintákat is kerestem, mert érdekelt, hogy egy jó gyakorlatot lehet-e harmonizálni a mi jogszabályainkkal.

Ezen a téren azonban bőven van még kutatható és fejlődési lehetőség. Így az első lépés az ismereteim bővítése, a köznevelési rendszer kérdéseivel, problémáival kapcsolatos feltáró kutatás, ezt követően pedig a kutatás eredményeinek és az élő gyakorlati tapasztalatoknak a megosztása oly módon, hogy intézményvezető kollégáim részére segítséget nyújtsak – a tanügyigazgatás szerteágazó problémáihoz képest kicsiny, de fontos – területen.

E gyakorlatorientált tanügyigazgatási kutatás elsődleges kiindulópontja a migráns oktatásra vonatkozó jogszabályi környezet igen alapos feltérképezése, elemzése, ellentmondásainak feltárása, valamint összevetése a külföldi mintákkal. A szakirodalom tanulmányozása kapcsán éppen amiatt támadt hiányérzetem, hogy a kutatások csupán megnevezik a problémákat, általános, elméleti javaslatot tesznek a megoldásukra¹³, de a konkrét megoldás a legtöbb esetben nem valósul meg.

Tudomásom szerint nincs olyan, egy helyen elérhető, rendszerezett tudásbázis, amely útmutatást adna a közvetlen iskolai feladatok koordinálásához¹⁴. Éppen ezért, amint a megfelelő kutatási anyag a rendelkezésemre áll, az elsődleges célom az, hogy létrehozzak egy komplex tanügyigazgatási információs rendszert a migráns diákok oktatását-nevelését érintő kérdésekben.

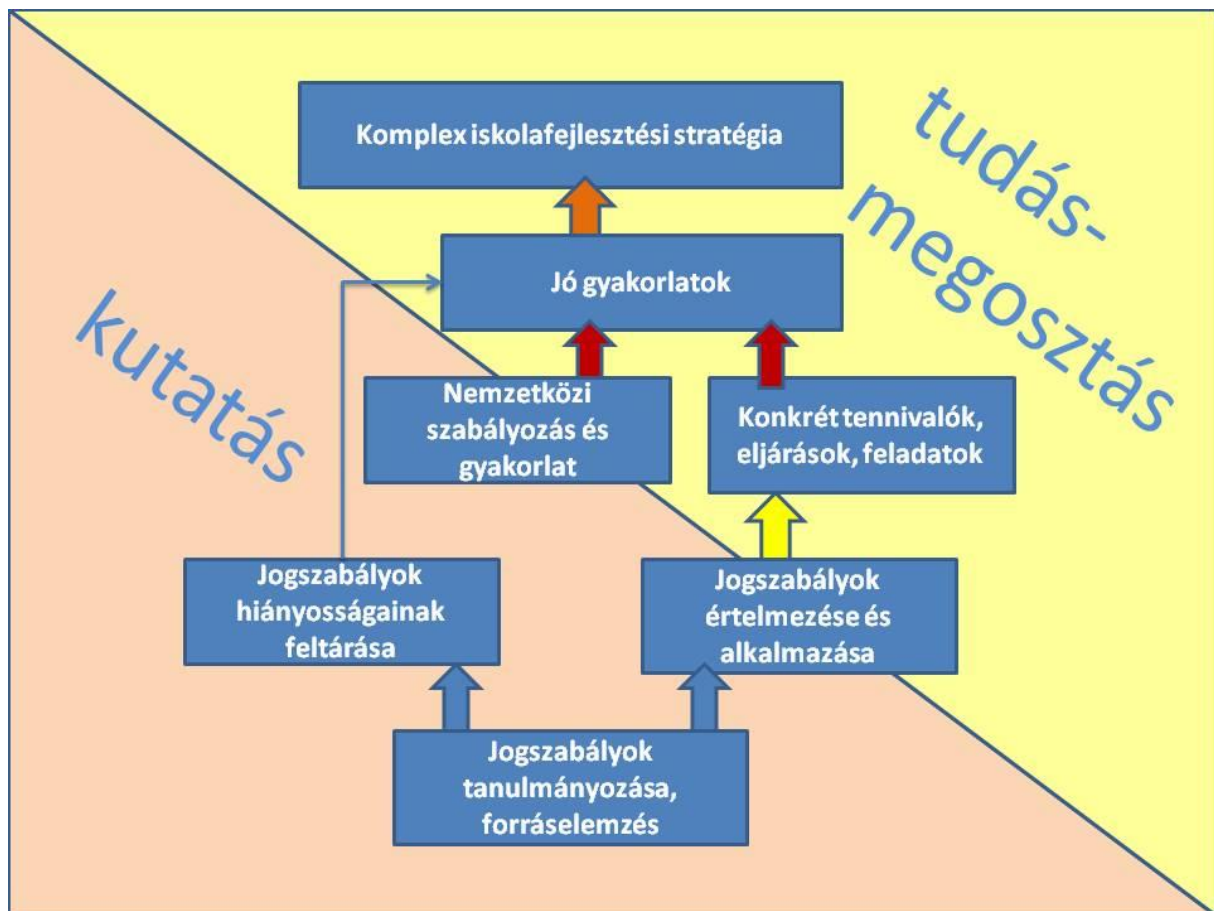
Ehhez a programhoz más célkitűzések is kapcsolódnak, például hogy kutatásaimmal megfelelő terepet, kiindulópontot, alapot biztosítsak az iskolámban a néhány éven belül (remélhetőleg) mesterprogramok formájában megvalósuló fejlesztésekhez, amelyeknek a migráns oktatáshoz kötődő tantárgypedagógiai aspektusai már formálódnak.

Az is világos, hogy a törvények „átvilágítása”, alkalmazásuk problémáinak felvetése és megoldásai kapcsán máris megfogalmazódnak a jó gyakorlatok, amelyek túllépnek a

¹³ pl. Kállai-Vadász 2014, 12.

¹⁴ Bár 2006-ban a NEFMI kiadott egy útmutatót (*Útmutató az interkulturális pedagógiai program iskolai bevezetéséhez és alkalmazásához*) ezzel a céllal, ám nem véletlen, hogy „elavult tartalomként” jelenik meg a honlapon, hiszen a közoktatásban azóta bekövetkezett jogszabályi változásokhoz már nem illeszkedik.

jogszabályok alkalmazása körén, és egy teljes pedagógiai-pszichológiai-módszertani kontextusban értelmezhetők. Így összefoglalva a kutatási program pontjai az alábbi módon rétegződnek egymásra, illetve kapcsolódnak egymáshoz:

Az egyes lépések minden szintjén megjelenik a kutatás és a tudásmegosztás is, bár eltérő súllyal, az alsóbb szinten erősebb a kutatási aspektus, a felső tartományban a tudásmegosztás kap fontosabb szerepet.

Ez a rendszer egy széles körű szakmai közösség számára hasznosítható a mindennapi oktatásirányítási- és fejlesztési gyakorlatban. Komoly segítséget nyújthat az igazgatóknak, a (migráns-)integrált osztályok osztályfőnökeinek, sok esetben a szaktanároknak is, valamint a tanügyi ellenőrzést végző szakembereknek, és bizonyos kérdésekben a fenntartónak. A program hasznossága a saját intézményemre nézve magáról értetődő, hiszen az iskolánkban felmerült és később felmerülő, beavatkozást igénylő helyzetekből indul ki, és keres rá megoldásokat.

Személyes célok

Személyes céljaim szintén szorosan kapcsolódnak a témához. Úgy gondolom, olyan témát jelöltem ki magamnak, amelyet mind az iskolám sajátos helyzete, mind pedig vezetői pozícióm révén hitelesebben és átfogóan tudok feldolgozni. Felmérve ezt a helyzetet, úgy ítélt meg, hogy egy iskolavezető leginkább tanügyigazgatási, vagy általános, átfogó pedagógiai területen tud a leghasznosabb kutatótanári munkát végezni, hiszen pozíciója, kapcsolatai és az oktatásügyekre való sajátos rálátása miatt az általános pedagógiai kérdéseken túl speciálisabb területekre irányíthatja a figyelmét. A távolabbi jövőben szeretnék a téma tanügyigazgatási szakértőjévé is válni, annál is inkább, mivel ezen a szakterületen belül sincs külön migránsspecifikus szakirány.

Innováció-kutatás, tudásmegosztás, szakmai fejlődés

Kutatásaimmal, fejlesztési javaslataimmal és a megvalósítandó produktumokkal hiánypótló munkát szeretnék végezni. Miután a törvényi szabályozás ellentmondásos, nem felel meg a napi gyakorlatnak, a migráns tanulókkal kapcsolatosan az elvárások és feltételek nem összeegyeztethetők, a fő célom az, hogy praktikus segítséget nyújtsak az érintetteknek. Az innováció nem annyira a módszerben, sokkal inkább a tematikában van, bár megjegyzem, hogy meglehetősen kevés az oktatásirányítást közvetlenül segítő és könnyen elérhető témaspecifikus forrás.¹⁵

Mivel nem az elmélet, hanem a napi gyakorlat felől közelítem meg témámat, és az egyik kiemelt célom a migránsokkal kapcsolatos tanügyigazgatási feladatellátás színvonalának emelése, a tudásmegosztás kiemelt szerepet játszik a programban (3.4. pont). Ennek a munkának csak úgy látom értelmét, ha nem áll meg a hibák és hiányosságok feltérképezésénél, hanem azonnal tovább lép a napi alkalmazhatóság szintjére.

A folyamatos szakmai fejlődés igénye ezen a területen már korábban megfogalmazódott bennem, így az elmúlt években figyelemmel követtem a kutatásokat, a szakirodalmat, a témába vágó továbbképzésen vettem részt. Úgy gondolom viszont, hogy alaposnak nevezhető tájékozottságom még nem állt össze elmélyült, tudásmegosztásra is alkalmas rendszerré. A jelen program megvalósítása éppen ehhez nyújthat lehetőséget: hogy a „tájékozottság” „alapos szakmai tudássá” váljon.

A második részprogramban, amely a migráns diákok kompetenciájának reprezentatív mérésére irányul, inkább az innovációé a fő szerep, hiszen egyrészt ki kell taposnom azt az

¹⁵ Ilyen, tanügyigazgatást segítő honlap például www.petroczigabor.hu.

utat, amely egyáltalán hozzáférhetővé teszi a szükséges adatokat, de szükség van egy sajátos kutatómódszertan megfogalmazására is. Ezen a területen tudom a leginkább felhasználni a nyelvész-kutatói múltam tapasztalatait: különösen a nagy anyagon végzett elemzés módszereit.

3. A fejlesztés-kutatás folyamatainak, tevékenységeinek kiválasztása módszerek, eszközök

3.1. A részprogramok

Iskolavezetőként meggyőződésem, hogy a rendezett tanügyi háttér a nyugodt és színvonalas pedagógiai munka feltétele. Így jelen programom is erre a megfontolásra épül: az első szakasz a szabályos és törvényes körülmények, igazodási pontok, ügyviteli folyamatok átlátható intézményi rendszerének megteremtését tűzi ki célul. A cél egy igen alapos forráselemzésre, modern szakirodalomra és közvetlenül szerzett külföldi tapasztalatokra épülő, a migráns diákok tanügyigazgatási kérdéseivel kapcsolatos segítő-támogató rendszer kiépítése.

A második kutatói szakasz, inkább pedagógiai problémákra fókuszál.

Amint a bevezetésben utaltam rá, a migráns oktatással kapcsolatos pedagógiai kérdéseknek igen széles körű szakirodalma van. Azonban ezen a területen is talákoztam egy igen szembetűnő hiányossággal, tudniillik, hogy Magyarországon hiányoznak a migráns diákok reprezentatív képesség- és eredménymérései. Ennek legfőbb okát abban látom, hogy a 229/2012. (VIII. 28.) *Korm. rendelet a nemzeti köznevelésről szóló törvény végrehajtásáról* értelmében nincs közvetlen lehetőség a nem saját iskolához tartozó migráns diákok szűrésére, így például a kompetenciamérés-, vagy központi felvételi vizsga eredményeinek vizsgálatára¹⁶.

Így természetesen kétségeim is támadtak, hogy vajon különböző fejlesztő programok milyen előzetes eredménymérésen és elemzésen alapulnak. Gyanítom, hogy e fejlesztő programok túlnyomó része egy jól körülhatárolható kisebb közösség eredményeire alapozva született meg (mint ahogy magunk is végzünk iskolán belül külön migráns-képességmérést), így ugyanebben a körben egy helyi fejlesztési program sikeresen megvalósítható. Természetesen nem zárom ki, hogy vannak országos hatókörű programok, amelyek sikerrel

¹⁶ Előzetes tájékozódásom alapján egy ilyen engedély utánajárással és megfelelő indoklással beszerezhető.

alkalmazhatók, de abban is biztos vagyok, hogy egy reprezentatív migráns képességmérés (pl. OKM eredmények szűrése különböző szempontok szerint, a központi felvételi, az érettségi, vagy a nyelvi mérések) eredményein alapuló elemzés újabb tanulságokkal szolgálhat, és akár új irányokat is szabhat központi fejlesztésnek.

Az egyes feladatok megoldásának szisztematikus elemzése talán módosíthatja a kis mintán alapuló tanári tapasztalatokat, eloszlathatja vagy meg is erősítheti a sztereotípiákat (pl. hogy a kínaiak általában jobbak matematikából, az arab nyelvű diákok gyorsabban tanulnak magyarul, mint mások, stb.), mert egyelőre nem állnak rendelkezésre az ilyen állításokat alátámasztó reprezentatív mérések, vizsgálatok. Ezeket a vizsgálatokat szeretném kutatóprogramom második részében, a 3-4. évben elvégezni, elemezni. Miután óriási munkáról van szó, az eredményekre alapozott fejlesztő programnak maximum a kereteit lehet kijelölni e kutatóprogram második részén belül, a részletek kidolgozása és a megvalósítás már egy újabb ötéves mester- vagy kutatói program témája lehet.

3.2. A vizsgálat folyamata, stratégiája, főbb tevékenységei, eszközei

A kutatás első része a köznevelési rendszer kérdéseivel, problémáival kapcsolatos feltáró kutatás, nevezetesen pedig

- a) hogy a migráns, nem magyar anyanyelvű, nem magyar állampolgárságú tanulóokra vonatkozó oktatási jogszabályok hogyan alkalmazhatók, milyen további kérdéseket vetnek fel, és megfeleltethetők-e a gyakorlatnak és a lehetőségeknek
- b) hogy azokban az esetekben, amelyekben a migráns, nem magyar anyanyelvű, nem magyar állampolgárságú tanulókra nem vonatkozik külön jogszabály, az milyen gyakorlati problémákat okozhat.

3.2.1.

A kutatás első lépésben forráselemzés, amely a jelenleg hatályos oktatási (és oktatáshoz szorosan kapcsolódó) jogszabályokra, valamint a jelenséget elemző szakirodalom mély ismeretére épül. Továbbá, igen fontos annak vizsgálata is, hogy hasonló helyzetekben mi a külföldi (elsősorban uniós) gyakorlat.

A forráskutatás mellett az egyéni tapasztalatok, az iskolák mindennapjaiban megjelenő gyakorlati problémák felvetése is fontos szerepet játszik, ugyanis a céloom, amelyhez a kutatás az alapot adja, egy jól használható tudásbázis létrehozása. Ennek érdekében szükség van szisztematikus adatgyűjtésre is azzal kapcsolatban, hogy milyen tipikus és atipikus eljárási

problémák merülhetnek fel a migráns diákok ügyeinek kezelése közben. Ez az adatgyűjtés az alábbi forrásokból táplálkozhat:

- saját iskolám tapasztalatai
- esettanulmányok (a migránsokat segítő civil szervezetektől)
- a migráns-specifikus pedagógus továbbképzéseken rendre megfogalmazódó egyéni pedagógusi tapasztalatok
- a publikációkban megjelenő kérdések, problémák
- a készülő honlapra beérkező kérdések

3.2.2.

A következő lépés természetesen a válaszok keresése. Ilyen módon minden tanügyigazgatási helyzet és probléma négyes tagolásban jelenik meg:

- a) a szituáció
- b) hogy szól a kapcsolódó jogszabály (vagy jogszabályok)
- c) hogyan kell értelmeznünk
- d) milyen teendők, tanügyigazgatási eljárások, feladatok következnek ebből, illetve mi a megoldás, ha a szituáció történetesen egy szokatlan helyzet.

Ehhez függelékként, lazábban kapcsolódik az, hogy külföldön mi a gyakorlat az adott helyzetben.

3.2.3.

A nagy adatmintán végzett vizsgálat, a témában széles körben folytatandó diskurzus (l: partnerek) minden bizonnyal számos jó gyakorlatot alakít ki, amit intézményi szinten akár munkatervbe építetten is lehet alkalmazni. A fenti összefüggésben tehát, ha például szituációként felmerül a kérdés, *hogy „kaphat-e menekültstátuszú tanuló tankönyvtámogatást?”*, a téma a négy lépésen keresztül elvezethet egy olyan jó gyakorlathoz, hogy az intézménynek külön a migráns diákokra vonatkozóan kialakulhat egy speciális tankönyvtámogatási eljárásrendje.

Ennek megfelelően tehát a harmadik lépés a jó gyakorlatok összegyűjtése és megosztása másokkal.

3.2.4.

Az 5. oldal ábráján még szerepel egy szint, egy komplex iskolafejlesztési stratégia kialakítása. Míg az előző lépések eredményeit széles hatókörben kívánom elérhetővé tenni, addig ez az

utolsó lépés a saját intézményem fejlesztésére vonatkozik. A saját intézményfejlesztési stratégia a fent vázolt lépéseken túl az alábbi feladatokat foglalja magába (természetesen ezen a szinten már nem lehet csupán tanügyigazgatási témára szűkíteni a programot, sőt, csakis komplex pedagógiai keretben érdemes gondolkodni):

- iskolán belüli kutató-fejlesztő csoport létrehozása (tagjai: a MID-tanár, a mobilitás programban részt vett, külföldi tapasztalatokkal rendelkező kollégák, integrált osztályok osztályfőnökei)
- minőségbiztosított intézményi ügyrend elkészítése a migráns diákok tanügyigazgatási eljárásaihoz
- intézményen belüli továbbképzések a témában
- multikulturális koordinátor kinevezése
- módszertani nap saját és egyéb multikulturális iskolában tanító kollégák, szülők és a pedagógiai tanácsadó intézet meghívottjai számára
- webinárium és fórum működtetése az iskola honlapján
- pedagógiai program migráns és két tanítási nyelvű oktatási stratégiájának felülvizsgálata és módosítása a megszerzett tapasztalatok birtokában.

3.3. Partnerkapcsolatok

A program megvalósítása számos ponton feltételezi partnerek bevonását. Itt részint már meglévő és azonnal mozgósítható kapcsolataimra támaszkodom, de természetesen szükség van további személyek és intézmények bevonására (az alábbi felsorolásban nem tüntettem fel iskolám pedagógusait).

1. Az első számú partner az együttműködési Megállapodásban megjelölt *Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület*. Több kutatóintézet, nevelési tanszék érintőlegesen foglalkozik a témával, ám kutatásaik többnyire szociológiai jellegűek, s kutatóik nem az iskola világában mozognak. Azok a pedagógus státuszban lévő kutatók, akik szakértőnek tekinthetők a témában (pl. Schmidt Ildikó, Bognár Katalin), az Egyesület keretei között kutatnak, így a közös munkára, eszmecserére is alkalmam nyílik, ráadásul az Egyesület

intenzíven foglalkozik pedagógusképzéssel, tájékozott az iskolák és a migráns oktatás világát érintő kérdésekben.

2. Tekintettel a kutatás jellegére, elengedhetetlennek tartom a rendszeres konzultációt tanügyigazgatási szakértővel.
3. Külföldi partneriskoláink sok lépéssel járnak előttünk a multikulturális oktatás fejlesztésében. Több évre szóló mobilitási programjaink, nyertes Erasmus+ pályázatunk lehetővé teszi, hogy a mobilitásba bevont kollégáim résztvevő megfigyelőként tanulmányozzák portugáliai, hollandiai és angliai partneriskoláink migráns oktatásirányítási és pedagógiai gyakorlatát, és tapasztalataikat közlétegyék.
4. Különösen fontosnak tartom a Than Károly Ökoiskolával való szorosabb szakmai kapcsolat kialakítását, és a folyamatos tapasztalatcserét, hiszen a régióban a legmagasabb arányban foglalkozik migráns diákok oktatásával.
5. A második részprogram partnerkapcsolatainak kialakítása a következő évek feladata. A megfelelő adatbázisokhoz való hozzáférés céljából elsősorban az Oktatási Hivatal és a fenntartó jön szóba.

3.4. Tudásmegosztás

A két éves periódus alatt a tudásmegosztás változatos lehetőségeit tervezem felhasználni az eredmények közzétételére:

- a) tematikus honlap készítése és működtetése
- b) bekapcsolódás előadóként a pedagógus-továbbképzésekbe
- c) előadóként részvétel nevelési-oktatási konferenciákon
- d) iskolán belüli fórumok, konzultációk
- e) szakmai publikációk

Mivel az a) pontban jelzett honlap biztosítja a legtágabb kereteket, sem időben, sem térben nem korlátozott, úgy vélem, ezt lesz kutatóprogramom központi dokumentuma. Mindazt tartalmazni tudja, ami a b)-e) pontokban csak külön-külön, esetleg töredékeiben jelenhet meg. A honlap tervezett struktúrája a 3.2. pontban felvázolt tevékenységeken alapul, természetesen kiegészülve még néhány, a téma szempontjából fontos funkcióval és tevékenységekkel:

BEMUTAKOZÁS	kinek szól a honlap és miben nyújt segítséget	
MIGRÁNS DIÁKOKKAL KAPCSOLATOS TANÜGYIGAZGATÁSI ELJÁRÁSOK	idegenrendészeti státuszok értelmezése	<p>Az egyes tételen belül megjelenik a jogszabály pontos szövege, majd értelmezése, alkalmazása az adott szituáció(k)ban, az elvégzendő feladatok ezzel kapcsolatban, esetleg felmerülő problémák és megoldási lehetőségeik.</p>
	adminisztrációs kötelezettségek	
	nyilvántartás (KIR, KIRSTAT)	
	felvétel, átvétel	
	érettségi vizsga – különös feltételek	
	MID-oktatás	
	tanulmányok beszámítása	
	tantárgyi felmentés lehetőségei	
	szociális juttatások	
	gyermekvédelem	
	jogviszony rendezése speciális élethelyzetekben	
	normatíva	
JÓ GYAKORLATOK	ha az előző témákhoz kapcsolhatók, hiperhivatkozással elérhető egyik a másikról	
CIKKEK, TANULMÁNYOK, KUTATÁSOK	oktatási témájú kutatások, hazai és nemzetközi (összehasonlító) vizsgálatok, részben saját, részben hivatkozott anyag	
SEGÍTŐ SZERVEZETEK	a szervezetek profiljának, szolgáltatásainak bemutatása	
INTERKULTURÁLIS PEDAGÓGIAI PROGRAM SZERINT MŰKÖDŐ ISKOLÁK	az iskolák bemutatása (profil, feltételrendszer, tanterv, stb.)	
PÁLYÁZATOK		

Első részprogramom a honlap fenntartásának és működtetésének anyagi költségeit igényli, egyéb előre tervezhető anyagi ráfordítást nem.

4. A fejlesztés számára levonható eredmények és következmények terve, a visszacsatolás

Hogyan és mivel járul hozzá a köznevelés fejlődéséhez a tervben kifejtett feladatok elvégzése? A kiindulópontom az volt, hogy a köznevelésnek van egy szelete, amelyben az eligazodás nem csupán igen alapos elmélyülést kíván a jogszabályokban, a kutatásokban és a mindennapi gyakorlatokban, hanem sok esetben az értelmezés is újabb alkalmazástechnikai kérdéseket vet fel: ez pedig a migráns diákokkal kapcsolatos tanügyigazgatási feladatok ellátása. Valószínű, hogy a migráns diákokat nagy számban befogadó iskolákban az ügyvitelnek, a tanügyigazgatási folyamatok szabályozásának van kialakult gyakorlata. Számos igazgató és osztályfőnök, valamint pedagógus kollégám lehet, akik nyilván felelősségteljesen és a lehető legnagyobb odaadással foglalkoznak a migráns diákokkal kapcsolatos ügyek intézésével. Sok helyütt azonban, főképp ha kevés migráns tanuló van az iskolában, az egyéb feladatok ellátása nem teszi lehetővé, hogy a pedagógus elmélyüljön az összes, migráns tanulót érintő jogszabályban, és még az is nehezíti a dolgát, hogy igen sok a nyitott, szabályozatlan kérdés, vagy ellentmondásos rendelkezés. Úgy gondolom, hogy az előző fejezetekben kifejtett programom, ha a megvalósítása lehetővé válik, praktikus segítséget tud nyújtani a mindennapi ügyek intézéséhez, a migránsok magyarországi jogi-oktatásügyi helyzetének megismeréséhez, így a tanügyigazgatás minőségének javításához.

A második részprogram eredményei közvetlenül a pedagógia számára hasznosíthatók, ugyanis általános képet adhatnak a magyar iskolákban tanuló migráns diákok tudásáról, képességeiről, arról, hogy a sikeres továbbhaladás követelményeit egy adott szinten tudják-e teljesíteni (vagy – ahogy sok esetben gyanítható – csak sajátos helyzetükre való tekintettel léptetik őket a pedagógusok a magasabb évfolyamra? – jegyezzük meg, nem egészen elítélhető módon).

Nem titkolt szándékom az is, hogy kifejtett munkámmal a sürgősen szabályozandó területekre is rávilágítsak, és igénybe véve az illetékes, rangos szervezetek segítségét (pl. Migrációs Kerekasztal, MTA Kisebbségkutató Intézet), a döntéshozás szintjére is eljussanak az általam felvetett problémák.

Munkám eredményességét a program egyes fázisaiban különböző módokon kívánom mérni:

- a honlap látogatottságának mérése,
- intézményvezetői, pedagógusi vélemények, visszajelzések kérése a honlap hasznosságával kapcsolatosan,

- a honlapomra való hivatkozások, megosztások követése,
- előadásaim, továbbképzésen való előadói szereplésem közvetlen írásos értékelése hasznosság szempontjából,
- a témában született megnyilatkozási lehetőségek száma, hatóköre, rangja (szakmai publikáció, konferenciaelőadás),
- Az említett honlap alkalmas lesz migráns-tanügyigazgatási kérdések feltevésére, konkrét helyzetek jogszabályi elemzésére. Munkám sikere így mérhető abban is, hogy milyen számban érkeznek kérdések a témával kapcsolatban.

Végül pedig, mivel saját intézményem komolyan érintett a témában:

- intézményen belüli visszajelzések, értékelések kérése a honlap hasznosságáról különböző formában (kérdőív, szöveges értékelés)
- minőségbiztosított intézményi ügyrend elkészítése a migráns diákok tanügyigazgatási eljárásaihoz (minőségügyi szakértő véleménye).

Felhasznált irodalom

Bukus Beatrix 2011. A migráns háttérű tanulók körére vonatkozó fogalmak és az adatgyűjtés összefüggésrendszere. Iskolakultúra 2011/1.
epa.oszk.hu/00000/00011/00154/.../iskolakultura_2011_01_099-107.pdf

Jakab György 2011. A migráns tanulók oktatási problémái, a multikulturális oktatás magyarországi gyakorlatának feltárása. Új Pedagógiai Szemle 61. évf. 8-9. sz.
epa.oszk.hu/00000/00035/00148/pdf/

Kállai Gabriella – Vadász Viola 2014. Iskolapéldák. Migráns gyerekek oktatása hazánkban.
<https://www.ofi.hu>

OM közlemény a külföldi állampolgár gyermekek, tanulók interkulturális pedagógiai rendszer szerinti óvodai nevelése és iskolai nevelése-oktatása irányelvének kiadásáról (2004)
<http://www.nefmi.gov.hu/nemzetkozi-kapcsolatok/interkulturalis/interkulturalis>

Schmidt Ildikó 2014. A magyar közoktatásba belépő migráns tanulók komplex nyelvi szintfelmérése.
epa.oszk.hu/01400/01467/.../EPA01467_thl2_2014_1_022-033.pdf

Útmutató az interkulturális pedagógiai program iskolai bevezetéséhez és alkalmazásához (2006)
<http://www.nefmi.gov.hu/nemzetkozi-kapcsolatok/interkulturalis/interkulturalis>